

Ze Soluně do Evropy

Název emise: 1150. výročí Cyrila a Metoděje; společné vydání se Slovenskem

Den vydání: 12. 6. 2013

Platnost: ode dne vydání ve styku tuzemském i mezinárodním až do odvolání

Hodnota: 35 Kč – č. 767 (ČP)

Výtvarný návrh: Dušan Kállay

Rytina: Miloš Ondráček

Rozměr známkového obrazu: 40 x 50 mm

Rozměry aršíku: 80 x 120 mm

Druh tisku: OTp v barvě hnědočerné + vícebarevný OF; vytiskla PTC Praha

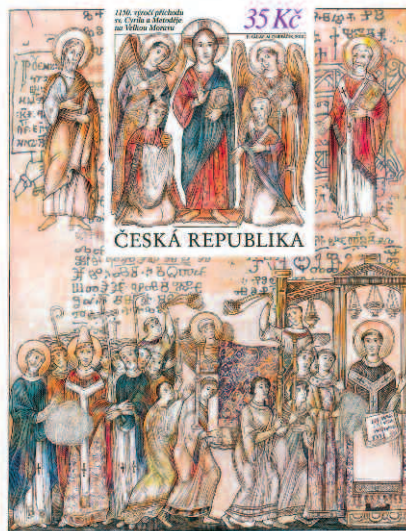
Tisková forma: A1

FDC: OTp v barvě hnědočervené; tisk PTC

Podle kalendáře si Den slovanských věrozvěstů, bratrů Cyrila a Metoděje, budeme připomínat až 5. července, ale slavnostní aršík k 1150. výročí jejich příchodu na Velkou Moravu vychází už 12. června – jistě i proto, aby si všichni, kdo v nich dodnes vidí významné osobnosti naší historie, či světce, a samozřejmě i filatelisté, mohli připravit zásilky, které by známkou z něj vyplatili. To nebude snadné, protože nominální hodnota 35 korun není v provozu zrovna běžná, ale pro aršíky jsou u nás podobné, či ještě vyšší částky prostě používány.

Sám slavený pátý červenec nemá ve skutečnosti přímý vztah k příchodu věrozvěstů. Původně byli u nás připomínáni 20. března, obecně pak v církevním kalendáři 14. února (den úmrtí Cyrila). Teprve v roce 1863 změnil papež Pius IX. pro České země a Slovensko datum svátku na 5. 7., zjevně aby konkuroval dnu následujícímu, tedy 6. červenci, kdy je v Českých zemích tradičně připomínán den umučení Jana Husa, katolickou církví odsouzeného kacíře. Nekatolické křesťanské církve si bratry připomínají v jiné dny, pravoslavná církev už 24. května (11. května podle pravoslavného kalendáře), a tento den je také slaven v jejich původní vlasti, Bulharsku. Ke katolickým oslavám 5. července se pravoslavní stavějí odmítavě s poukazem, že papež Alexandr II. nazval v roce 1069 svatého Metoděje kacířem.

Jisté se zdá, že bratři ze Soluně, jak jsou někdy nazýváni, či Apoštolové Slovanů nebo Slovanští věrozvěsti, na území Velké Moravy přišli na jaře roku 863, a to už jako zkušení misionáři. V byzantských službách už před tím obraceli na křesťanskou víru obyvatele Krymu a oblasti až ke Kaspickému moři, kde se tehdy rozkládala Chazarská říše. Ta se přikláněla k hebrejskému náboženství a byzantská říše ji chtěla získat jako spojení proti nájezdům okolních kmenů. Tato předchozí misijní cesta měla velký význam i pro nás, protože při ní mělo dojít k nalezení ostatků Klimenta (Klementa) I., tzv. Římského, čtvrtého papeže v pořadí (v letech 88 – 92), vyhnaného na Krym a zde umučeného na příkaz císaře Trajana kolem roku 100 (měl být vhozen do moře s kotvou uvázanou na krku).

SOLEČNÉ VYDÁNÍ SE SLOVENSKOU REPUBLIKOU, Vatikánem a Bulharskou republikou

Imprimační nátisk nového aršíku (v době uzávěrky čísla nebyl ještě k dispozici hotový exemplář).

(Podle jiné verze byl utopen v Římě v Tibeře a podle další zemřel přirozenou smrtí; v každém případě však podle katolického podání pro svou křesťanskou víru trpěl.) Ty měli bratři-misionáři vyzvednout z moře a dovézt na Velkou Moravu, kde se pak staly předmětem uctívání, které v určité míře přetvalo dodnes. (Například redakce časopisu Filatelie sídlí v Klimentské ulici, naproti kostelu sv. Klimenta, který patří v Praze k nejstarším - jeho založení je datováno do roku 1065; z druhé strany s ním sousedí Poštovní muzeum. Původně katolický kostel je zajímavý i tím, že v před-reformační době patřil straně podobojí, pak jej převzala zpět Římská církev, která jej dala odsvětit koncem 18. století a padesát let sloužil jako sýpka. V polovině 19. století ho zakoupila reformovaná - evangelická - církev, která jej nyní propůjčuje ke konání bohoslužeb anglické farnosti Starokatolické církve v ČR. To je dobrý příklad spletitosti vztahů na tomto poli, co říkáte?) Zda Klimentovy ostatky skutečně na Moravu přivezli, a zejména, zda je zde ponechali, je nejisté - jako místo jejich posledního odpočinku je uváděn římský chrám sv. Klimenta nedaleko Kolosea. V každém případě však s nimi přišel jeho kult, dodnes svázaný s Hradištěm sv. Klimenta u jihomoravských Buchlovic (nyní národní kulturní památka).

Cyril a Metoděj se při své osvětové, misijní, ale i politické činnosti nutně zapletli do složitých vztahů mezi státem a církví, i v církvi samotné, takže prosba

Velkomoravského knížete Rostislava byzantskému císaři Michaelovi III. v roce 862 o vyslání duchovních, kteří by sloužili bohoslužby ve slovanské řeči, byla pro oba misionáře – i jejich odpůrce – určitým východiskem. Měli zde konkurovat německým misionářům, sloužícím mše latinsky, a založit novou, slovanskou církev. Velkou výhodou byla samozřejmě znalost jejího jazyka, staroslověnštiny, pro niž sestavili nové písmo (hlaholici) a do níž přeložili liturgické texty.

Složitost postavení misie podtrhuje skutečnost, že šlo o projekt byzantský, nepochybně konkurující zájmům Říma. I proto bratři přišli ve skromném postavení kněze a jáhena (stručně řečeno tehdy jakéhosi pomocného kněze), přestože před tím zastávali (či mohli zastávat) funkce mnohem vyšší. Díky srozumitelnosti jimi sloužených bohoslužeb se staroslověnská koncepce křesťanství velmi rozšířila. Přestože misie na Velké Moravě netrvala dlouho – pouhé čtyři roky, její výsledky pocítíme dodnes – a nejen my, ale celá slovanská střední a východní Evropa. Jazyk, písmo, vlastní liturgie, to všechno zde zapustilo kořeny natolik silné, že se je v následujícím tisíciletí už nepodařilo vyvrátit.

Jisté k tomu přispělo i to, že v průběhu následujícího pobytu v Římě v letech 867 – 869, prosadili povolení staroslověnštiny jako liturgického jazyka. Prameny uvádějí, že na Vánoce roku 867 papež v římské bazilice Santa Maria Maggiore položil u jeslíček evangelium ve staroslověnštině a Cyril zde v tomto jazyce sloužil mši. Tento chrám na malebném římském náměstí, nedaleko hlavního nádraží Termini a poblíž slavnějšího chrámu sv. Petra v řetězech, má tedy pro nás obzvláštní význam a návštěvníci věčného města by jej při prohlídce pamětihodností neměli vynechat.

Zanedlouho se sice ukázalo, že šlo o dočasný ústupek papežského Říma v době ohrožení Itálie muslimy, ale příslušná bula sloužila jako argument proti takzvaným trojjazyčníkům, kteří požadovali provádění bohoslužeb pouze v těch jazycích, v nichž prý zněl nápis na Kristově kříži – tedy hebrejsky, řecky a latinsky.

Cyрил, unavený neustálým bojem, pak zanedlouho zemřel a byl v Římě pochován v bazilice sv. Klimenta, jehož ostatky do Říma přivezl. Metoděj se vrátil na Velkou Moravu, nyní už jako první zdejší arcibiskup. Zažil zde mnoho útrap, byl zajat Franky, přes dva roky vězněn a otevřené jámě, poté na zásah papeže propuštěn a v roce 873 navrácen do své vysoké kněžské funkce. V jejím průběhu se Slované střídavě spojovali s Franky a zase s nimi naopak bojovali, až jejich kníže Svatopluk dosáhl osamostatnění svého státu. Slovanská liturgie měla však i nadále mnoho odpůrců, kteří Metoděje označovali za kacíře. V roce 879 byl znovu povolán do Říma, kde sice staroslověnštinu jako bohoslužebnou řeč obhájil, ale nově bylo stanoveno, že při mši jí musí předcházet latina.

Hlavní Metodějův odkaz spočíval v překladu Nového zákona do staroslověnštiny, který spolu s opisy slovanských bohoslužebných knih pomohl v budoucí misijní činnosti v Bulharsku, Rusku a dalších zemích. Metoděj zemřel v roce 885, ve věku 72 let. Místo jeho posledního odpočinku neznáme, snad byl k němu uložen v Mikulčicích či Uherském Hradišti, ale vzhledem k tomu, že na něj byla po smrti uvalena klatba, mohl být

z hrobu zanedlouho přemístěn.

Význam obou bratří v naší historii a kultuře je nepochybnitelný. Křesťanství, které k nám pomáhali přinést, nás spojilo s takzvanou civilizovanou Evropou, jeho slovanské podání pak dodávalo sebevědomí odpůrcům Říma i po staletích. Obyvatelé Českých zemí bratry považovali za blízké, což se projevilo i v jejich pojmenování: Metoděj - Michal prý byl u nás ještě před půldruhým stoletím běžně nazýván staročesky Strachota (z nesprávného překladu polatinštěného „metus“ = strach), Cyril – Konstantin, zvaný Filosof, zase Crha (z Cyril).

Na druhé straně se vcelku oprávněně uvádí, že vítězství jejich odpůrců – přes všechny oběti, které to provázelo – nás vymanilo z východního vlivu, a díky tomu například dnes nepíšeme cyrilicí či azbukou, a naše následující historie je spjata spíše se západní Evropou.

To všechno je už ale dávná historie. Jisté je, že přes všechny životní i posmrtné peripetie obou bratří byl nakonec velký význam jejich díla uznán jak národy a státy, mezi nimiž a v nichž působili, tak křesťanskými církvemi, včetně katolické, která k nim v průběhu doby měla rozporuplný vztah – užívání staroslověnštiny při bohoslužbách zakázal papež Štěpán VI. už koncem 9. století. Po více než tisíci letech pak byl tento zákaz odvolán, když II. vatikánský koncil (1962 – 65) obecně povolil provádění liturgie „všemi místními jazyky“. Už od 14. století byli bratři-veřzověti na Moravě uctíváni jako patroni, v roce 1863 byli prohlášeni za patrony slovanských národů, roku 1880 svatořečeni a v roce 1980 byli papežem prohlášeni za spolupatrony Evropy, s odůvodněním, že přispěli ke spojení východní a západní větve křesťanské víry.

Oni sami, a po nich jejich žáci, sehráli významnou úlohu v christianizaci řady národů, od Polska, přes Rusko, Srbsko, Chorvatsko, Makedonii, Bulharsko, po už zmíněnou oblast východně od Krymu. Není tedy divu, že se k připomenutí jejich památky hlásí i v emisní činnosti, v minulosti i nyní – k současnému společnému vydání České republiky a Slovenska se připojily i Bulharsko a Vatikán.

Na známce jsou vyobrazeni svatí Cyril a Metoděj, klečící vedle zehnaného Ježíše, za nimi se vznášejí sv. Pavel a sv. Kliment jako andělé. Jde o přepis fresky z kostela sv. Klimenta v Římě, který pokračuje i na ploše aršíku, kde vidíme příchod Cyrila a Metoděje do Říma během pohřbu papeže Mikuláše I. Stejnou úpravu má i známka slovenská, samozřejmě s odlišným označením státu a nominální hodnoty.

